

Mehmed Uzun

Rojek Ji Rojên
Evdalê Zeynikê

Roman

NAVEROK

Gotina Min 11

BERBANG

1. Sîpanê Xelatê..... 23

2. Evîna Evdal û Gulê 29

3. Temo..... 35

4. Quling 41

PIŞTÎ NÎVROYÊ

1. Evîna Xecê û Siyabend 47

2. Pêveçûna Evdal û Gulê Bi Şêx Silê Re..... 59

3. Salên Tarî û Reş..... 69

4. Şagirtên Evdal..... 75

ŞEV

1. Agirê Şeva Çiyayê Sîpanê 81

2. Meyro..... 87

3. Bengîn 93

4. Evîna Meyro û Bengîn..... 99

5. Egîd Begê Malmîrat 103

6. Rêwindayên Sêwî.....115

BERBANG	123
1. Xebera Xweş.....	125
2. Xebera Reş.....	129
3. Ronahiya Rojê û Xweşiya Êsmanan	135

Gotina Min

Navê min Ehmed e. Ehmedê Ferman. Ehmedê Fermanê Kîkî. Yanî Ehmed navê min e. Ferman hem paşnav hem jî siûda min e. Kîkî jî ji Kîkan tê, navê eşîra min e. Hin navên min ên din jî hene; dengbêjê kovarê, stranvanê Hawarê û hwd...

Heta carîna ji bo min weha jî tê gotin; "dengbêjê me yê delal, kalemêrê Kîkan, roniya çavan, îxtiyarê civatan, berdevkê maqûl û axan û berdilê ciwan û xortan..."

Gava meriv zarşêrîn be û bixwaze dilê yekî xweş bike, gotin û qise pir in.

Belê, rast e; ez dengbêj û stranvan im. Ji stran, kilam, çîrok, mesele, serpêhatî û gotinan pê ve, ez bi kêrî tu tiştî nayê. Gotin jîna min e. Gava ez hatim dinê û bi tiştan hesiyam, tiştê yekemîn car bi ber guhê min ket, lorîna diya min bû. Qewlê min ê mirinê jî weha ye; eger Yezdanê pak û dilovan mirineke pak nasîbê min bike, ez dil dikim ku dengbêjekî dengxweş û xwedî adet û ûsil li ber serê min rûne û lorîna diya min bi min biguhezîne.

Di vê jîna xwe ya dirêj de, min her celeb kirêtî û xirabî dîtî. Her celeb tofan û nisûbetî ket pêsîra me kurdan û bû siya me. Mirin, kuştin, şewat, nalîn, qîrîn û hawar bû nan û ava me. Welatê me bû xirbe û kavi. Xwedayo... niha ew çiya, zozan, deşt, şikeft, bajar û gundên welatê Kurdistanê bikaribûna bipey-iviyana û serpêhatiyên xwe bigotina! Hey lê gidî... wan çi dîtî, çi nedîtî!.. Hema meriv çavê xwe li van bûyerên 34 salên dawîn bigerîne... ji 1900'î û vir ve, ji nîv milyonî bêtir kurd hatin kuştin.

Û welatê kurdan bû çar parçe. Şerê malkambax ê cîhanê bi sed hezaran kurd birin gorê. Di serhildanên kurd ên 1925, 1927-28, 1930an de jî, dîsan, bi deh hezaran kurd serê xwe danîn. Ba û bahozên mirinê bi ser welatê kurdan de hat. Welatê kurdan bû warê Ruhistîn. Herçî Yezdanê mezin e, wî jî rû ji kurdan bada... Û ez... Tevî kurdan fermana min jî rabû û ez ketim ber pêla xerîbiyê. Ferman, xerîbî û hesret bûn navê min, qedera min.

Ez niha li vir, li welatê xerîbiyê, li Şamê, rûniştîme û li hal û hewalê xwe difikirim. Hay lo, li min gidiyo hay... Eger ev gotinên kurdî nebûna, min ê çi bikira? Ma eger jîna min bi stran, kilam, dîlan û gotinên kurdî nehatiba risandin, ez ê nebûma dîn û neketima çolan?.. Ew nan û ava min in, heval û hogirên min in, yara min in. Ew her tiştê min in. Ji wan pê ve tu kesê min tune.

Ew bûne stariya min, welatê min.

Lê hûn werin ji min rebenê Xwedê bipirsin ka çi bi serê qise û gotina şêrîn a kurdî hatiye. Ew îro bûne qedexe. Îro li Tirkîyê kesên ku bi kurdî dipeyivin, tèn cezakirin. Ceza gotineke kurdî qurîşekê ye. Du gotin, du qurîş, sê gotin sê qurîş... Hey gidî dinya malkambax hey!

Lê li milê din jî kêfa min tê ku ez îro ne li Kurdistanê me. Ez bi tirkî nizamim û tûrikê min tijî gotinên kurdî ye. Min ê çawan hewqas ceza bida? Mal û milkên beg û mîran jî dê têra cezayên min nekira... Bi xêra Xwedê ku ez ne li wir im.

Belê, ez niha li Şamê me. Li taxa Muhacirîn, li mala Mîr Celadet Bedirxan. Îro ji rojan yekşem e. Meh nîsan e, sal 1934. Dinya germ e. Biharê dest pê kiriye. Min jî xwe daye berojkê. Kursiyekî biçûk jî li ber min e û ez di deftereke hûrik de van rêzan dinivîsim.

Ez rebenê Xwedê û nivîsîn!..

Hûn ê niha bipirsin ka Mîr Celadet Bedirxan kî ye? Mîr Celadet heye û birayê wî yê biçûk Mîr Kamiran heye. Herdu jî du mêrên qenc, zilamên xurt û têgihîştî, merivên pak û dilovan in. Ew ji mala Ezîzan, ji malbata mîrên Cizîra Botan in. Ew kurên Emîn Alî Begê Bedirxanî û neviyên mîrê dawîn ê Cizîra Botan,

Mîr Bedirxan in. Herwekî bav û kalên xwe, dilê wan jî bi millet-perwerî û welatevîniya kurdî hildavê. Wan dane ser şopa bav û kalên xwe û ew li pey heq û hiqûqên kurdan in. Li milekî ew di nav tevgera siyasî de ne û li milekî jî ew bi kar û xebata ziman û edebiyata kurdî rabûne. Ew jî bêgav mane û ketine welatê xerî-biyê û niha li Şamê dijîn.

Çima ez qala van merivên mêrxas û yekta dikim? Ji ber ku siûda min û wan bûye yek. Em bûne şirikê qederekê. Em bi hev re bûne malekê. Ez bê wan nabim. Ew jî, carina, bê min. Ew bûne lawên min. Ew bûne bavê min. Ez li mala Celadet Beg dijîm. Ez û ew û xezaleke delal û çar kewên ribat û celab û du tajiyên no û bi hezaran kitabên wî, bi hev re, dijîn. Pir caran stran, dîlan û çîrokên min jî dibin hevalên me. Û li gora qewlê mêrê qenc, heta mirinê, em ê li cem hev bin. Û ez li vê derê jî dibêjim; min ji Yezdanê dilovan tikayek jî heye, ne bi dû wan re, lê berê wan, ez serê xwe dayinim diyarê rehmetê, axa gorê.

Eger Xwedê quwet û taqetê bide min, ez ê rojekê behsa xwe û serpêhatiyên xwe jî bikim. Lê ne niha. Niha ez bi hênceta Evdalê Zeynikê rahiştîme qelemê. Ez ê behsa Evdalê Zeynikê û çîroka wî bikim. Eger ji min were...

Min dengbêjiya hin mîr, beg û paşayên kurdan kiriye. Dengê stran, tembûr û bilûra min û gotina kurdî şevên wan dine-qişandin. Stran û dîlanê reng dida qesr, qonax û koşkên wan. Digel meclîs û odên van qesr û koşkên bi mîs û ember, min zêr-zemînên wan jî dîtine. Li wan deran zîndanên tarî hene. Xwedê merivan ji wan zîndanên sar û genî star bike, lê belê, ez divê li xwe mikur jî werim; strana delaltirîn û baştirîn a zîndanên e. Ew li ber dilê min pir ezîz in.

Axir... ew dewr û dewran bihurîn. Şerê cîhanê mîna hûtekî bi ser serê me de hat û nefes li me çikand. Paşê jî piştî welatê kurdan hat şikandin û dijminan ew kirin çar perçe. Çar perçên ku her nexweş in û êdî bi zehmetî sax dibin. Bi dû vê kirêtiyê jî, dijminê kurdan navê kurd û Kurdistanê ji defteran derxistin û

welat kirin wêran. Hingê min ê evdalê Xwedê çi bikira? Ez ne şervanekî bûm ku min rahişta tivinga xwe û bikaribûya bi ser warên eskerên dijmin de bigirta. Ez ne alîm û zanayekî bûm ku rahiştima qelema xwe û dinê bi hal û hewalê kurdan bihesanda. Ez ne mîr, beg, axa û şêx bûm ku min xelk li dora xwe bicivanda û bi karê siyasî rabûma. Ez dengbêjekî reben bûm. Ma ji destê dengbêjekî pêncperan çi tê? Ji bilûr û stranên min pê ve, tu tiştêkî min tune bû. Min ew hildan û pişta xwe da feleka kambax û berê xwe da oxirê. Ez çûm gundên asê ku xwe li quntar û kendalên asê veşartibûn. Min li wir reşa xwe girêda û xwe spart stranan. Stran bûn lehî. Ew bûn berfende. Stranên kevn stranên nû welidandin. Her bûyer û her şehîd bû qehremanê straneke nû.

Dengê bilûrê û stranan di spêdê çiyar de alan didan.

Rojekê ciwanmêrekî gir û bi qelafet hat gundê ku ez lê dimam. Ew li pey min bû. Wî şopa min hildabû û hatibû gund û ji min dixwest ku ez pê re herim. Ew ji riya dûr hatibû, ji Şamê... Wî weha digot,

– Stran û çîrokên kurdî heyin û dewlemendiya me ya herî mezin e. Heyam diguherin. Heke em lê xwedî dernekevin, ew ê winda bibin, ew divê bikevin defteran.

Belê, wî dixwest ku em bi hev re, berê xwe bidin Şamê, herin û li wir heyin û dewlemendiya xwe têxin defteran.

Ma kî dixwaze ji risqê xwe bibe? Ma kî dixwaze emrê xwe bike hîç û pûç? Stranên min umir û risqê min bûn. Hingê min ji kesekî re negot, lê min jî dixwest ku stranên min bibûna nemir. Pir kêfa min hat ku merivekî weha têgihîştî, qedirnas û qedirgiran qedr û qîmetê dide min, umir û risqê min. Min da pey wî û em hatin Şamê. Ji wê rojê û vir ve ye, ez, dengbêjê mîr û began, bûme dengbêjê zana û alîmekî.

Texmîna we rast e; ew ciwanmêr Mîr Celadet bû.

Berî niha bi du salan, wî dest bi weşandina kovarekê kir. Navê kovarê Hawar e û ew xwerû bi zimanê kurdî ye. Bi xêra wî, zimanê me yê şêrîn dikeve defter û kitêban. Ew dibêje,

"Hawar kursiya mîlet e, herkes dikare hilkişer ser û gotina xwe bêje." Hema çî bigire ji bo her hejmarî, ez jî hildikişim ser kursiya mîlet û gotina xwe dibêjim. Ev mêrê qenc qewlê xwe bi cîh tîne û stranên me dixê defter û kitêban.

Berî niha bi çend saetan, ew hatibû malê. Wî hejmara nû ya kovarê, bi xwe re, anîbû, hejmara 24-an. Ma hûn dizanin di vê hejmara nû de çî heye? Tê de, li kêleka "Çarînen Xeyam", strana "Delalê Beriyê" heye. Li bin sernivîsa stranê jî weha hatiye nivîsîn; "ji devê Ehmedê Fermanê Kîkî..." Delalê Beriyê, yek ji wan stranên e ku li ber dilê min pir ezîz e...

"Hay lo dilo!..

Umrê dilê min pê re, de bajo

Vê êvarê min rebenê..."

Ew hate malê, me bi hev re qahweyekê vexwar û em dîsan li ser Evdalê Zeynikê peyivîn. Ew û birayê wî Mîr Kamiran dev ji min bernadin. Birayê wî jî alîmekî bi dilê we ye. Ew jî bi pênc-şes zimanan dinivîse û ruhê xwe yê xemgîn dide ber hûnikahiya stranên. Pir caran, em hersê, bi hev re, rûdînin û heta stêrika sibê Gelavêj ji me xatîr dixwaze, li ser stranên kurdî dixebitin. Hûn dibînin... ez jî niha mîna wan dipeyivim û dibêjim "dixebitin..." Yanî ez dibêjim û ew jî gotinên min diguhezînin ser kaxizan. Ez carina bi bilûrê, carina jî bi devkî dibêjim û pir caran jî stranên şerh dikim. Lê digel vê hindê, ev ked û westîn ne bi dilê wan e. Ew her dipirsin û dixwazin her tiştî, digel her celeb kit-kitê, bizanibin. Yanî ew bîhn li min diçikînin! Bi tenê gava Mîr Celadet tîfinga xwe ya zîvhilî hildigire û dere nêçîra bet û xezalan û Mîr Kamiran jî, ji bo qesta felekê, dere Beyrûdê, hingê ez hinekî bîhna xwe berdidim. Lê piştî çend rojan, ew dîsan vedigerin. Hingê şev dîsan li me dibin dîlan û stran ronahî direşîne ser şevên tarî. Hingê heyv û stêrik jî dibin guhdarên stranên. Hewa û miqamên cihê dîsan li pey hev tên. Stran li pey stran, çîrok li pey çîrokê... Ew dibin rûbara biharê. Yanî di şevê de ronî diçirûsin.